

M E T A M O R P H O S I S T R A N S Y L V A N I A E

„MI MINDIG MINDENRŐL ELKÉSÜNK”

Március utolsó napjaiban, nyugtalan idők kellős közepén rendezték meg a kolozsvári főiskolások Bartók-Kodály hangversenyüket a kolozsvári Magyar Színházban. A hangverseny előtti napokra visszagondolva, nem mondhatjuk azt, hogy a város „nagy érdeklődéssel és várakozással tekintett” a hangverseny elé, – ahogy azt beszámolókból általában mondani szokás. Minden mással inkább törődtek azokban a napokban az emberek, mint azzal, hogy a főiskolások hangversenyt rendeznek a Magyar Színházban. Hogy városunk magyar főiskolásai mégis vállalták a hangverseny megrendezésének a kockázatát, bátorságos cselekedet volt.

Őszintén szólva elmondhatnókezt már magáról a gondolatról is, amelynek nyomán a főiskolás hangverseny megszületett. Bátor kezdeményezésnek kell ma még tekintenünk Kolozsvárt az olyan estélyt, amely egy önálló gondolat jegyében, minden közönségsiker és közönségigény szemelött tartását félretéve, tökéletes, magasszintű művészetet akar nyújtani. Kisebbségi magyar társadalmunk leszegényedése s minden tekintetben való sorvadása az oka annak, hogy társadalmunknak sok más vesztesége mellett zenei érdeklődése s általános zenei műveltsége is veszedelmesen aláhalatlanott.

Ha ehhez még azt is hozzáveszük, hogy a főiskolások hangversenye az új magyar zene jegyében született, tökéletessé válik az ügy reménytelensége. Nincsen szerencsétlenebb dolog, mint mikor a zenei műveltség mellé társul szegődik a zenei maradiság, – ez pedig épen a magyar zene kérdésében teljesen egyet jelent. Ha társadalmunk zenei műveltségét hiányosnak kell neveznünk, akkor ilyenirányú intézményeinket viszont maradiaknak kell bélyegeznünk. A Bartók-Kodály-irány ma már nem is irányt jelent a magyar zenei műveltség történetében, hanem jelenti magának a magyar zenének a teljes eddigi történetét, de jól tudjuk, hogy Erdélyben, éppen Erdélyben mennyire más még a helyzet. Harminc évnek a csodálatos magyar zenei forradalma, a másfélévezredes hamvaiból életre kelő magyar zenei lelkeség izgalmas és győzelmes szabadságharca, ami ma már hovatovább minden magyar földön valósággá lesz, Erdélyben – meg kell vallanunk – mennyire gyermekcipőben jár még. Természetesen nem egyesekre gondolunk itt, hiszen azért éppen elegenden vannak, akik nálunk is már évek óta vívják az új magyar zene igazát; nem is az ifjúságra, amelyik már régóta másként gondolkodik, de gondolunk társadalmunk egyetemére, népne-

velésünk, intézményeink szellemére, aminek még ma is idegen az új magyar zenei gondolat.

Mindennek következményeként elmondhatjuk, hogy a március 23-i Bartók-Kodály hangverseny alig is volt másnak a szívügye, mint az estély gondolatát felvető és megvalósító ifjúságnak. Különös kétlaki érzés volt látni, amint mindhárom magyar felekezetünk diákifjúsága, nem nagyszámú, de lelkes és fegyelmezett kis kórusaival egymásután sorakozott fel a kegyetlenül üresen tátongó nézőtér előtt. Nem mondhatjuk, hogy a kórusok teljesítményében akármennyire is meglátszott volna a meg nem érdemelt nézőtéri üresség, – a kórusoknak bőséges kárpótlás volt maga a tény, hogy énekelhettek. Az ember nem tudta sokszor, hogy a hiányzó, kegyetlenül kegyetlen, meg nem jelent kolozsvári magyar társadalom nevében piruljon-e, vagy együtt örüljön az éneklő fiatalsággal, akik adták, amit adhattak, igaz jókedvükből, egyoldalú és meg nem hálált lelkes ajándékozással. El is mondhatjuk, hogy a közreműködők derekasan oldották meg legnehezebb feladataikat is.

Albrecht Dezső bevezetőbeszéde világos fogalmi összegezése volt mindannak, amit az estély akart és nyújtott. Leért az új magyar műveltség legmélyebb kérdéséig, ami nem más, mint rövid és nagyon találó megfogalmazásában a *magyar különvalóság keresése* lelkiségben ép úgy, mint műveltségben, „Talán, mert testvértelen nép vagyunk, azért igyekszünk különvalóságunkkal igazolni létünket, S milyen szerencse, hogy ezt az igazolást végül nem a „gulasch-fokosch” és az elmaradottság ezer külsőségeiben, hanem a lényegben keressük.” Ez a lényeg pedig nem más, mint a mélygyökerű népi műveltség. „A ma-

gyar műveltségváltásnak első pionírjai a magyar zene apostolai voltak. Szinte tradicionális már az, hogy minden igazi kiállítás a magyar népi műveltség mellett a magyar zene kiterjesztésével kezdődik. A magyar főiskolás fiatalság első egységes megmozdulása is ezt a szimbolikus jegyet viseli magán.”

A közreműködő öt főiskolás kórus, bár némelyike egy hónap alatt szinte a földből nőtt ki, váratlan sikerrel oldotta meg, amire vállalkozott: a hangverseny – majdnem tisztán énekkari számokból – művészi és reprezentatív megnyilatkozása volt az új magyar zene kórusművészetének. A kiválasztott darabok a magyar kórusműveltség leggazdagabb és legszínesebb inventáriumából: a Kodály Zoltán énekkari irodalmából kerültek elő. A Református Teológia férfikara által előadott Karádi-nóták, az Esti dal, a Báthory-Apor Szeminárium vegyeskarának Székely keservese, a Báthory-Apor Szeminárium férfikarának és az Unitárius Dávid Ferenc Egylet férfikarának a számai, a Kit kéne elvenni és Zöld erdőben – szép, színes csokrát nyújtották a magyar népdalnak; a többi kóruszám az új magyar műdal remekeiből adott ízelítőt. A kongeniális Ady-Kodály, Kölcsey-Kodály és Berzsenyi-Kodály darabok mellett a 150. genfi zsoltár és a Jézus és a kufárok – az öszszevont énekkarok előadásában az új magyar egyházi zenét szólaltatta meg.

Mindenekfelett és elsősorban felbecsülhetetlen a karnagyok munkája. Benedek Kálmán, Domokos Pál Péter és Ütő Lajos más-másoldalu karnagyi készséggel ugyan, de egyenlő úgyszeretettel és sikerrel vezették kórusaikat. Mindháromukban szakavatott és tehetséges harcosát látjuk egy új erdélyi ma-

gyar énekkari nevelés és műveltség megteremtésének. Meg kell emlékeznünk Delly-Szabó Gézáról is, akinél művészi készség, idegpattanásig feszülő szubjektív darab-újraélés és gyakorlott, klasszikus fegyelmesség, ritmikai tökéleteség olyan rendkívüli módon tud egymással kiegészülni. Zongoraszámái – br. Kemény Géza és Tatár Ferenc elmaradt száma miatt – egyedül képviselték az estély másik névadó mesterét: Bartók Bélát.

Az estély minden apró mozzanatára, a négyoldalról összeszövődő kánonra, a Karádi nóták pompás zárótételeire s mindenre visszaemlékezve, őszintén elmondhatjuk, hogy a március 23-iki hangverseny nemcsak szívügye, de végül is váratlan és szép győzelme volt a főiskolás énekkaroknak. Nem is tudjuk, mit kell méltányolnunk jobban, a hangversenyt előkészítő fáradságos hónapot – hiszen némelyik egyetemi hallgató ismerősünk két-három kórus munkájából is kivette a részét – vagy azt a magával

ragadó spotán, pillanatnyi belső hevéletet, amit a közreműködő énekkarok az estély alkalmával mutatnak meg, s ami azt vallotta abban az órában, hogy ez az ifjúság tökéletesen és mélységesen egy azzal a gondolattal, aminek a szolgálataiban pódiumra lépett. Az évenként rendezett diákbálokon túl mekkora öröm volt végre egy ilyen stációhoz érkezni, amikor városunk magyar diákjai együttesen ajándékoznak valamit az anyaváros magyarságának! s ez a valami nem más, mint az újjáteremtődő magyar élet legkülönösebb, legképrázatosabb szimbóluma, az új magyar zene! Kolozsvár városa nem fogadta el ezt az ajándékot. Nem tudjuk miért, de bánkódunk rajta. A kolozsvári Magyar Színház színpadán március 23-án este, a tátongó, üres nézőtér előtt, úgy érezzük különös és mély igazsága volt az Ady és Kodály összefonódó szellemének: „Mi mindig mindenről elkészünk”.

BERECZKY SÁNDOR

NÉPI MŰVELTSÉGÜNK ÉS AZ IFJÚSÁG

Az Erdélyi Tudományos Füzetek sorozatában „Adatok téli néphagyományaink ismeretéhez” címmel néhány héttel ezelőtt nagyobb terjedelmű munka jelent meg. Hetven néprajzi gyűjtő munkájának eredményét közli s azon a területen tesz kezdeményező lépést, amely eddig művelőt, sőt érdeklődőt is alig talált. A falu- és népismeret szolgálatába szegődő mozgalom ugyanis két csapáson haladhat. A táj- és népkutatás lehetővé teszi a magyar társadalom népi életkörülményeinek tárgyilagos föltárását s falumunkára ösztönöz az életszint lehető leggyorsabb és legeredmé-

nyesebb emelése érdekében. Ez a csapás a jártabb, ebből a szempontból a mozgalom divatosabb, s talán – sürgetőbb is, mint az, amelyik a másik csapáson jár, a faluban megőrzött népi műveltség elemeinek kutatását, rendszerezését és népszerűsítését akarja s célja az, hogy a magyar műveltség egészének megújítását, a „mély” és „magas” műveltség népi-nemzeti szintézisének megalkotásával az új magyar művelődés megteremtését munkálja. Erdélyi szellemi életünkben is az elsőnek látjuk több jelét és komolyabb eredményeit. Az ilyen irányba tájékozódó „falumun-

ka” évekeken át erdélyi életünk legnépszerűbb jelszavait termelte, sőt sikerült maga köré nemzedéket is csoportosítania.

A népi műveltség megismerése és ügyének szolgálata kisebb népszerűséget kiváltó, hosszabb és fáradtságosabb feladat. Amit e téren erdélyi szellemi termelésünk utolsó évtizedéből feljegyezhetünk, nem is több, mint néhány ismertető cikk és népi zenéknek néhány kiadványon és itt-ott, a hivatalos fórumoktól távol, néhány hangversenyen át való népszerűsítése. Ezért üdvözljük örömmel ezt a kétszáz lapnál nagyobb kiadványt, mely már nemcsak a hasonló irányú magyarországi munkáról ad beszámolót, hanem ez irány értékét és szükségét felismerve, erdélyi magyarságunk népi műveltsége megismeretésében is jelentős lépés. Tizenkét romániai megye ötvenkilenc községéből gyűjti össze a téli néphagyományokat s ezek közül is elsősorban a karácsonyi néphagyományokból, valamint a főnév életéről ad gazdag közlést. Kétségtelen, – amint azt a szerkesztők, Makka i Endre és Nagy Ödön is elismerik, – hogy kiadványuk értékesebb lett volna, ha mindegyik faluból a téli néphagyományok teljes leírását s nemcsak az egyik vagy másik szokását lehetett volna megkapni. Hasonlóképp emelte volna a könyv értékét s előbb segítette volna az erdélyrészi magyar népi műveltség megismerését, ha egyes területek gyűjtései nem sorvadnak le s az öt székely megyéből csak Marostordából kapunk szép anyagot, Udvarhelyről csak három faluból, Háromszékről két és Brassóból egy faluból, Csíkból pedig egyből sem. Igaz megvigasztal a székelyföldi anyag e csonkaságáért a kalotaszegi anyag viszonylagos gazdagsága, valamint a kis mezőségi anyag értékesége.

Falvaink téli hagyományait rögzítő különböző értékű lejegyzések látása igazolja a szerkesztők által is megjegyzett hibáts nagy baj a gyűjtők kiképzetlensége. Mert kik a gyűjtők? „Tanítók, diákok, teológiai hallgatók és lelkészek”, szinte kivétel nélkül mind fiatalok, különböző helyen élő, különböző előképzettségű fiatal emberek és leányok, akik egyetlen levélbeli felszólítás és a kis ismertető füzet kézhez vétele után vállalkoztak a munkára. Nem mondták azt, hogy „ebből úgysem lesz semmi”, hanem munkájukkal, legjobb akaratuk szerint hozzájárultak e lépéshez.

Tudjuk, hogy e kiadvány létrejöttében mekkora szerepe és munkája van e meginduló erdélyi néprajzmozgalom szellemi és szervezeti vezetőinek: Dr. Györffy Istvánnak, dr. György Lajosnak, dr. Szabó T. Attilának. Komoly munkát végeztek a kiadvány szerkesztői, kiknek szervezői erejétől és munkakészségétől várjuk, hogy ezt az első lépést továbbiak kövessék. Igazi lelkesedéssel azonban mégis az a tény tölt el, hogy ifjúságunk dolgozó munkaközösségét ismerhettük meg e könyvön keresztül.

Népkisebbségi életünk központi kérdésének ismerjük az ifjúsági kérdést. S minden eddigi reménykeltető jelt, mely az új nemzedék felkészültségéről, áldozatosságáról, megvalósító akaratáról tanuskodott – azzal a kétkedéssel kellett néznünk: vajjon nemcsak elszigetelt jelenség-e az, ami itt-ott felcsillan? *E könyv közösségi kiállásról, együttes munkáról számol be.* Ezért népi műveltségünk szolgálatának ezt az eredményét *közösségteremtő ereje* oldaláról értékeljük leginkább: ebben látjuk erdélyi jelentőségét s ebben a népi műveltség és a magyar falu szolgálatában való előhaladás zálogát is.

JUHÁSZ ISTVÁN

SZÜLŐFÖLDEM

Ahogy Tamási Áron könyvét olvasom, mind erősebben visz az emlékezet szinte húsz év távolába, mikor először ébredtem tudatára, hogy a nagy magyar élet keretében él egy külön székely világ. Egyik ősszel osztályunk Parajd környéki fiukkal szaporodott. Ha szokatlan beszédük nem is árulta volna el őket, akkor is hamarosan rá kellett volna jönnünk, hogy ők székelyek, mivel ezzel erősen büszkélkedtek. S nem eredménytelenül. Lokálpatriotizmusuknak olyan ereje volt, hogy évvége felé már valamenynyien szégyenkezni kezdtünk, hogy mi nem vagyunk székelyek. (Önerzetem csak évek múlva billent helyre, mikor a kollégium néprajzi gyűjteménye számára kancsókat gyűjtöttünk s az általunk hozottak felülmúlták a többiekét: akkor éreztem, hogy Kalotaszeghez tartozni – ha csendesebben is – éppen elég öröm.)

Azóta mind gyakrabban talákoztam székelyekkel. Az egyetemi évek alatt nagy harcokat vívtunk velük, mikor ők az egyetemi szabályzat területiális lehetőségeit kihasználva „Székelység és Vidéke” címen külön akartak szervezkedni. Félelmetes társaság volt, szenvedélyes, harcias, érvekkel nehezen győzhető. Bár a küzdelemből mi kerültünk ki győztesen, akik az egy magyarság álláspontját képviseltük, a keményebb ellenfelek mégis ők voltak. Az egyetemen nem szeretjük őket és ők sem minket. Az elmentét igen erős volt a lágyabb, megértőbb és hajlékonyabb belső erdélyiek és az önmaguk életébe zárt, makacs, szívós székely fiuk között. Idegen, távoli és félelmetes világ volt számomra akkor a Székelyföld. A székelyek pedig örö-

kös elégedetlenkedőknek, bajtcsinálóknak tündek. Sőt még ma is bizonyos szorongást érzek, ha a Székelyföldre, a székelyekre gondolok. Tamási első könyveiben is a finított éreztem erősebbnek, amit félénk, nemszékelyek felé vág. Nem azt láttam, milyen a székely valójában, hanem, hogy milyenek mutatja magát. Könyveiben embert és magyart kerestem, de – az én hibából-e csupán – csak székelyt találtam. Székelyt, akinek minden áron másnak kell lennie, mint a többinek.

Az erdélyi ember történelmi szemléletű s amit másképp nehezen ért meg, azt a történelmen keresztül könnyedén megközelítheti. Így vált érthetővé számomra is – véres és kijátszott multjuk ismeretében – az, amit ma székely léleknek nevezhetünk. Egy nép, nagy hibákkal és nagy erényekkel, aki többre képes bármelyiknél építésben, de rombolásban is. Majd az erdélyi magyarság létkérdésein érlelődve jutottam egész közel a Székelyföldhöz, a nagy bölcsőhöz, aki évszázadok óta pótolja az erdélyi magyarság emberben és szellemben történő vereségét. Amennyire látom: legjobb fiait nekünk adta, magának, bizony, alig tartott meg valamit. Szerethetünk és megérthetünk-e azonban valakit anélkül, hogy ismernénk?

Tamási új könyve az ismeretlen székely világhoz visz közel. Sorai melegen ömlenek és kalandoznak az emlékezés és a jelen területén. Néhol szociográfia a könyv, néhol politikai irat, néhol tiszta költészet s egészében vallomás arról, hogyan él benne az a hely, amelyet szülőföldjének hívhat. Meleg és tiszta élet; nemes és szép emberi arcok;

egy család, amely nagy fiat adott, de amely épp olyan mint a többiek.

Kevés író írhat könyve fölé címül ilyen nagy és rezgéseiben végtelen szót: Szülőföldem. Tamási megtehetette s érezzük minden sorából, hogy ez a föld igazán az övé, minden titkával. Övé a föld és övé a nép, melynek sorsát aggódva figyelni és jövőjét kémleli. Könyve

bátor és határozott kiállás e nép jogai mellett és egyben a legművészibben megfogalmazott vádirat mindaz ellen, ami e nép életére tör.

Tamásinak – úgy érzem – ez a legigazibb könyve és amit benne ír, az a székely lélek igazi arca. Annyira hű, hogy az már nem csak székely, hanem az örök, változtathatatlan magyar arca.

ALBRECHT DEZSŐ

A MAGYAR MUNKÁSKÉRDÉS

hónapokon át húzódó vitájára szeretnénk most visszatérni. A Magyar Népközösség engedélyezésével egyidejűleg napi- és hetilapjaink majdnem kivétel nélkül visszhangozták a nyilatkozó „munkásvezérek” szavait, s már már azt hitte a figyelő, hogy végre, húsz év után, csak találnak valami érdemleges megoldást. Sajnos, a sok hűhót semmi sem követte, ismét tapasztalhattuk azt az újabbban gyakori jelenséget, hogy az időszerű népi kérdések valamelyik sajtóorgánumunk hasábjain felvetődnek, aztán vándorútra indul a gondolat, hozzászólások bővítik medrét, mígnem – sok szó és mégtöbb betű elfogyasztása után – valahol bűvő-patakként nyomtalanul eltűnik. Ma már a munkáskérdéssel, látszólag, ki sem törődik, a sajtó csendes, a „vezérek” elhallgattak, s az ügy lekerült a napirendről.

Tűnődve nézzük a jelenséget. A gondolat testet nem öltött, megoldást nem talált és mégis elfonnyadt s elenyészett. Lehetséges az, – kérdezzük, – hogy egy ilyen fontos kérdésben a szószaporítás unalmassá váljék, s csak az ötlet frissesége tartsa a probléma lelkét? Felelünk s egyetlenegy esetben: ha az írás nem szándékozott a külső kerget áttörni s a *lényeg* meg-

ragadni. Az őszinte beszéd hiánya mindig sorvasztja a mondanivalót!

Hát ez történt itt is.

A munkásszervezés mai krízisében erejüket veszítő „munkásvezérek” (szociálista „intellektüelek”!) új tájékozódásra kényszerülnek, cikkekben és memorandumokban tehát *formális* vallomást tesznek a magyar népközösség mellett, de nem elég okosak (túlságosan gyakran hangsúlyozzák, hogy megbízottak, képviselők s ezért kirívó, hogy a sok szó célja nem a munkásság igényeit szolgáló bölcs tervek szuggesztíválása és keresztülvitele, hanem csak a személyi hatáskör biztosítása!) s ezért a magyar szervezetek részéről – mivel alapos a gyanú, hogy az íráshadjárat mögött a személyi érvényesülés póré kérdése lapul – pusztán *udvarias* válasz adódik a jelentkezőknek; ezzel ők elégedetlenek s nyíltan emlegetik, hogy hiába kopogtatnak, a kaszinó csak kaszinó marad, az új politikai konyha ajtaja is zárva maradt, és így tovább. A kölcsönös diplomataizálás bizony itt eredményre sohasem vezethet! A munkáskérdés nem *tárgyalásra* utalható probléma, hanem *szervezeti és nevelési* feladat. Ezt őszintén be kell vallani. A magyar munkásság népes táborában mindinkább halványul az osztály-

harcos szemlélettel duzzasztott osztálygóg, mind nagyobb mértékű a nemzeti közösség szervezeti támogatása és művelődési egysége felé törő vágy. A munkásság sem tud kitérni a kor eszmeáramlata elől, sorait megbontják a nemzeti törekvések, s a magyar munkás *egyedül* érzi magát szokott szociálista környezetében. Ünnepeles nyilatkozatok ellenére a többségi munkástevérvben támogatót alig talál s lassacskán arra is ráébred, hogy a nevében szónoklók lelkületét mély szakadék választja el a magyar hagyományok világtól. Önálló kritikai szellem kezd érvényesülni soraikban, új világnézet bontakozik ki a magyar munkásság előtt: túllát vezérei szűkkeblűségén, akik nemzetközi jelszavaikkal zsákutcába vezetnek, a népközösségben nem világnézeti kérdésekről kíván szólni, hanem a népközösség áldásait kívánja: szociális segítséget, anyagi erősítést s a magyar kultúrába való teljes bekapcsolódást. Azok azonban, akik ma nevében minduntalan megszólalnak és nyilatkoznak, nem erről beszélnek, hanem világnézeti és politikai kérdésekről, s nem akarnak arról tudomást venni, hogy tömegeik – a legutolsó választás jellemzően mutatta ezt – ezekben a kérdésekben már rég nem állanak mögöttük. Mivel azonban társadalmunk nem ismerte fel idejében a munkáskérdés fontosságát s nem tudott annak megoldásába beleszólni, kiszolgáltatta a munkásságot hosszú éveken át olyan szellemi áramlatok hatásának, melyek eltávolították a magyar munkást attól a közösségtől, melybe már születésénél fogva a legtermészetesebben beletartozott. Egyetemes érdekek helyett osztályérdekek váltak uralkodókká s az energiák jelentős része a polgári társadalom ellen lett fordítva. Tagadhatatlan, hogy a

mult hibái máról holnapra nem orvosolhatók, a munkáskérdés túlnőtt a könnyű megoldási lehetőségek korlátain. De aki látja a munkásság magárahagyottságát és kiszolgáltatottságát, az mégsem térhet napirendre a kérdés fölött, hanem keresnie kell a módokat és lehetőségeket, amelyekkel munkásságunk – nem feltétlenül a ma nevében nyilatkozó vezetőik útján – öntudatos részesévé válhatik népközösségünk munkájának.

Népünk vezetőinek bölcsesége ezen fordul meg: meglátják-e, hogy az időszerű feladat nem a „munkásvezérek”-kel való tárgyalgatás, hanem a *munkásság egyetemét érintő gazdasági és közművelődési kezdemények megteremtése*. A szövetkezeti és kisiparosmozgalom tisztalításán, egyházaink és népkönyvtárügyünk felelőseinek mozgékonyaságán mulik a kérdés. A vita és a világnézeti elmélkedés csak odázza a gyakorlatot, szóbeszéddel és fecsegéssel ezen a területen egy talpalatnyi hódítást sem lehet tenni. Ha a *nevelés* fontos, úgy itt a legfontosabb. Előítéleteket kell eloszlatni, az elhagyottság okozta keserűséget kell erőteljesen kiirtani s kültelkeinken a magyar szállásterületek keresztény és népi öntudatát kell felébreszteni. Nem karitatív mozgalomra, nem jóindulatú és emberbaráti érzésre van szükség, hanem misszionárius hitre és gyakorlatias szellemre, ezekkel egyidőben *intézményekre*, melyek anyagi biztonságot adnak s kultúránk fényét messze terjesztik. A munkástömegek nem kopogtatnak, mint vezérek, a munkástömegek *várnak*, s most nyílik az a kivételes alkalom, amikor nem dühös vitában s felajzott ellen-szenvvel, hanem építő egységben találkozhatik a magyar vezetőréteg a magyar népi tömegek e csoportjával.

CSIKI FERENC